

מי טבע את האינסטינקטים?

אם רק נפקח את העיניים נגלה שמכל דבר ניתן להפיק מוסר השכל, אפילו מבע"ח!

חז"ל הסתכלו והתבוננו, וגילו עולם שלם ומופלא של כוחות רוחניים שהי' טבע בבריאה - שאנחנו פוטרים אותם בשם 'אינסטינקטים'!

הדחף שמניע אותם לפעול בצורה מסויימת - היא כח רוחני של מידה יפה שהי' העניק להם, ואנחנו צריכים לשאוף ולחתור שנוכה להתעטר בכל מידה נכונה.

ההתבוננות תורמת לאדם עשירות פנימית! מי שהולך בעולם הנפלא הזה בעיניים עצומות כעיוור - חייו דלים ועלובים!

אין בריה שהיא פחותה מכדי להתבונן בה, מלבד מה שהאדם עתיד ליתן דין וחשבון על כל מה שהיה יכול ומסוגל להתעלות ולהתרומם באמצעות התבוננות שהיה מפיק מהם.

אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול. [ק:]

צריך להבין איך ניתן ללמוד מבעלי החיים - וכי הצניעות של החתול וזריזות של הנמלה הם תוצאות של עבודת המידות והשקעה רוחנית!

הרי אם נבדוק את ה'שיקולים' שלהם - נגלה מיד שכל התכונות הללו הם בסך הכל אינסטינקטים שהי' טבע בהם - עם בריאתם?

מסביר **הגאון רבי שלמה ולבה** זצוק"ל שאמנם הם פועלים עם אינסטינקטים - אבל אנו צריכים להתבונן מי טבע בהם את אותם האינסטינקטים?

המבט שלנו על העולם צריך להיות עם חיפוש מתמיד מה ניתן ללמוד מהבריאה שהקב"ה ברא?

'חלאת ההרגל' מסכנת את חרדת הקודש וכבוד חכמים

וצריך לדעת שאצל תלמיד המצוי עם רבו - הסכנה הגדולה ביותר היא 'חלאת ההרגל' - ועמנו חרדת הקודש הבא בעקבותיה.

הנמכת מפלס היראה, וכרסום מדת הפרופורציה וההכרה, ובעיקר - הטבע הבאוש הנטבע בנפש: "לקוף בדברים בהתמדתם" [יעב"ץ פ"א דאבות].

הפיתרון הוא לכבד כל תלמיד חכם - גם הוא חברך!

תלמיד חכם - נהג בכבוד בהערכה!!!

זו היא האמת - חברך, רבך הוא, עיין היטב ותווכח, כי חלאת ההרגל, מסתירה את ההסתכלות האמיתית.

הלחם בהרגל - קום מפני חברך - כבד אותו - נהג בו ככרב, ואז גם ההכרה תתעורר, וימוג ההרגל.

אמר ר"ל כיח בפני רבו חייב מיתה שנאמר "כל משנאי אהבו מות" אל תקרי למשנאי אלא למשנאי, והא מינס אניס? כיח ורק קאמרינן. [צ"ט.]

צריך להבין מהי החומרה המופלגת שחז"ל מייחסים להתנהגות נאותה של תלמיד בפני רבו?

הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א מסביר את חומרת עונשם של נדב ואביהו - בכך שכל הקיום של כלל ישראל הוא בזכות מסירת התורה מדור לדור, וציות לגדולי הדור.

פגם כלשהו במעמד של מנהיגי העידה - הוא קציצת הכנפיים של עם ישראל!!!

הפיג'מה של הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל

השבת שלו מציצים מתחת הפיג'מה? ידעתי שהוא משקר עלי אבל נהנתי מהמוצא של כבוד שהוא העניק לי!!

ראש ישיבת טשיבין הגרי"מ שליט"א הוסיף להסביר את הנקודה מדוע התלמידים נהנו מהשקרים הללו גם כשהשקר היה שקוף -

הכאב של פגיעה הוא לא בגלל המציאות של 'חסרון' מסויים, אלא בגלל הדגשה שלו!

אדם גם שמכיר את הבעיות שלו מעדיף לחפות להסתיר אותם! הצ"צ אומר שהציווי של 'ואהבת לרעך' הוא לחפות על החסרונות על השני כמו שהיית מחפה על עצמך!!!

אגב לימים כששאלו אותו אם הסיפור הזה נכון, הגיב - אם ישנתי איך אני יכול לדעת...

פעם אחרת כשלחצו אותו בפורים שיאמר את האמת אם הסיפור נכון - אמר "לא אכפת לי שילבישו עלי את הסיפור הזה, כמו הפיג'מה שלבשתי אז".

[א"י"ה - אמנם אין המעשה נוגע לסוגיית הגמרא דידן, שבה רב מנשה רצה לחזק את שיטתו, באיסור הולדת קול].

עולא איקלע לבי רב מנשה אתא ההוא גברא טרף אבבא אמר מאן האי ליתחל גופיה דקא מחיל ליה לשבתא א"ל רבה לא אסרו אלא קול של שיר. [קד.]

באחד מלילות שבת הארוכים של החורף, התייצב החברותא הקבועה של **הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל** בדלת ביתו ללימוד המשותף.

ובטעות לחץ על הפעמון... התלמיד נבהל מכך שנכשל בחילול שבת, ומיד עזב את הפעמון, והקיש על הדלת ביד רועדת.

אך למרבה הפלא הגרי"א שהיה רגיל לפתוח מיד את הדלת לחברותא שבה בשעה היעודה - לא פתח את הדלת!!!

החברותא לא התייאש, והמשיך להמתין ולדפוק לסרוגין, עד שלאחר כמה דקות, נשמע קולו של הגאון מתוך הבית - "רגע רגע, כבר פותחים!!"

ואז נפתחת בדלת לכדי חריץ צר, וראשו של הגרי"א מבצבץ כשהוא לבוש פיג'מה, ומתנצל על כך שנרדם, ואחר כמה רגעים שב רענן מלושב בבגדי שבת.

כשסיפר זאת התלמיד - הוסיף ואמר: וכי לא ראיתי את בגדי

ברכות ואיחולים לכל עמלי התורה שזכו להשלים ולסיים את מסכת עירובין

וברכת ברוכים הבאים לכל המצטרפים החדשים אל מסכת פסחים

שמחת גידול בנים - גדולה הרבה יותר מצער גידולם

עצבונך זה צער גידול בנים. [ק.]

הנה הגמרא בסנהדרין (יט:): אומרת על הפסוק - "לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם" וכי היכן מצינו ביעקב שפדאו לאברהם: אמר רב יהודה שפדאו מצער גידול בנים.

והתוספות מקשה על רש"י שפירוש צער גידול י"ב שבטים - הרי בית מבורך בילדים אינו צער אלא שמחה כדאמרין [ברכות סג.]. גבי עובד אדום שברכו ה' בבנים בשכר הארון שהיה בביתו? ועוד דאברהם היו לו בנים מקטורה?

ולכן מפרש שהכוונה לצרות שהיו ליעקב עם המעשה של יוסף ואחיו, וגם על גילגול ירידת מצרים.

ולכאורה צריך להבין מדוע התוספות אומר שצער גידול בנים אינו צער אלא שמחה - הרי הגמרא כאן אומרת שזה אחד מהקלות שנתקלה חוה?

מתרץ מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהקלה היא שלא ניתן לגדל ילדים בלי צער - אבל גם אחר הקלה - הכאב הנוראי של חשוכי בנים גדול יותר מאשר גידול ילדים עם צער...

ולכן עדיף לחיות עם הצער של גידול בנים, מאשר ר"ל להשאר בלי

זש"ק.

ועוד תירץ - שכאן הרי מדובר על האבות, אברהם ויעקב, ואילו הקללה היתה על חוה - ולאדם ריבוי ילדים זה ודאי ברכה!

מן הענין להביא את דבריו מה שהיה מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל עונה ומסביר לאלו שחששו מהתרחבות המשפחה - שגזירת צער גידול בנים אינה תלויה במספר הילדים!

יש פעמים שמשפחה עם מעט ילדים חווה קשיים גדולים הרבה יותר ממשפחות מבורכות בילדים.

מה גם שכאשר המשפחה מתרחבת בדרך כלל יש עזרה הדדית בין בני הבית - הגדולים נושאים בעול, ועוזרים ומעסיקים את הקטנים.

הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א אומר שגזירת הקב"ה "בעצב תלדי בנים" כוללת בתוכה גם עול גידול הבנים, ובימינו נתפשטה יותר לכלול גם חלק בפרנסת הבית.

אבל על האישה לדעת שכל טרחתה בעניינים אלו טובה היא לה, שבזכות מעשיה הטובים ייטיב לה הבורא ית' בכלל ענייניה.

וככל שהקשיים גדולים יותר כך הסייעתא דשמיא גודלת בהתאם.

התנהגות בדרך ארץ - הבסיס של צלם אנושי!

אלא על צלמו האנושי הוא דורס! הוא כל כך נדרס עד שאחר דריסתו גם נבלה טובה הימנו, שהרי הנבלה לא דרסה את עצמה כי אם מלאך המוות הוא שגרם לה למות, ואילו הוא דורס את עצמו ועושה עצמו כנבלה, ולכן נבלה טובה הימנו.

ולא עוד אלא שגם אחרי שנתנה תורה, הנהגות אלו שהם חוקי השכל, וגם טבועים בטבעי הברואים, יש בהם צד חומר שהוא עוד עולה על שאר מצוות התורה.

מפני שעבירות על חוקי השכל חמורות יותר, והעוברים עליהן קרובים לעונש, יותר מהעוברים על חוקי התורה בלבד, [כמ"ש רבינו נסים גאון בהקדמתו לפירושו על הש"ס, והרמב"ן ז"ל שלפיקך נתבעו ונענשו האומות עליהן].

אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול. [ק:]

צריך להבין מדוע מצוות אלו של דרך ארץ - ה' נתן לנו דרך הנהגת בעלי החיים, עוד בטרם ניתנה תורה לישראל?

הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל אומר שהלכות דרך ארץ קדמו לתורה מפני שהם היסוד של צורת האדם!

עד כדי שגם משה רבינו - רבן של ישראל, נמדדה מדתו אם יש לו דעה - בהלכות דרך ארץ, ואם היה נכנס למשכן שהוא בנה, בטרם נקרא להכנס - היה נחשב לו ככשולן במבחן הדעת!

מי שעובר על הלכה בהלכות דרך ארץ אין זה רק כעובר על מצווה,

הזריזות מעניקה שיקול דעת נכון!

ואדרבא משמע כאן שדווקא עם זריזות אפשר להתנהל יותר בזהירות, כי השורש שלה היא 'ראית הנולד'!

התוצאה שלה היא יותר שקול דעת נכון, שנובעת מעמידה על המשמר בדריכות שלא להיכשל.

לפעמים היצר עוטר את העצלות בשמות יפים - מתינות מדודה, וזהירות מרובה.

אבל חייבים לדעת שדווקא העצלות היא זאת שגורמת לאדישות ושאננות, שעלולה להמיט עליו מכשולים והפסדים רבים, ולא להיפך.

ואבני כהנים זריזין הן אמרינן, בני חבורה זריזין הן לא אמרינן. [ק"ג.]

מבואר שהסיבה שלא גזרו שבות במקדש היא בגלל זריזותם של הכהנים - ולכאורה הרי מתוך זריזות ומהירות יש סיכוי גבוה יותר להגיע לטעויות?

מסביר הגאון רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל שזריזות לא מהווה סתירה לימנחת הנפש!

ניתן לעשות כל מה שצריך בזריזות - מתוך מנוחת הנפש וישוב הדעת, רק הבהילות היא ההיפוך משלות הנפש.

על ערש דווי צריך להיזהר יותר

בערוב ימיו כששכב על ערש דוי נכנס אותו גאון לבקרו, ומיד היסב ר' ליבל קובנער את ראשו אל הקיר.

חיך אותו הגאון ושאל 'עד כדי כך - גם בשעה קשה זו?'

ענה ר' ליבל קובנער - אדרבא דווקא עכשיו, כשאני מתכוון לעלות למסור דין וחשבון לפני מי שאמר והיה עולם, עלי להיזהר יותר, שלא יאמרו שחזרתי בי מדעתי!!

דרב ושמואל הוו יתבי בהוא חצר, נפל גודא דביני ביני, אמר להו שמואל שקולו גלימא נגידו בה, אהדרינהו רב לאפיה, אמר להו שמואל אי קפיד אבא שקולו היימניה וקטרו בה וכו'.

מאי טעמא אהדרינהו לאפיה דלא נימרו כשמואל סבירא ליה, והדר ביה משמעתייה. [צ"ד.]

מסופר על הגאון רבי אריה ליב שפירא זצוק"ל [המפורסם בשם ר' ליבל קובנער] שהיה לו ויכוח נוקב עם אחד מגדולי הדור לגבי לימוד המוסר.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: peninim88@gmail.com
הפניינים מלוקטים ונערכים בשיווי עריכה וקיצור נדרשים

ניתן להשתתף בהוצאת העלון בנדריים פלוס
באמצעות 'נוה אריה' - פנינים מאירים